

Şirindil Alışanov

YENİ SÖZ SORAĞINDA

(“Ulduz” jurnalının dekabr sayı
haqda qeydlər)

Son bir əsrin tarixi ədəbi prosesinə nəzər yetirsək, bədii sözün indiki qədər xalqın ictimai-sosial problemlərindən uzaq düşdüyü olmayıb. İndi də dərddən, ağrıdan yazırlar. Ancaq ünvansız, predmetsiz! Cəmiyyətin ağrıları ədəbi sözün iliyinə, qanına hopdurulmalıdır. Onda hamının dərk etdiyi, mahiyyətinə olduğu bu ağrıları sağaltmaq da çətin olmaz, kəskin fəsadlar verməz.

Mətbuatda baş alıb gedən ədəbi nümunələrin, yüzlərcə kitabın müəllifləri sanki bizimlə bir dövrdə yaşamırlar, düçar olduğumuz mənəvi bəlaları görmürlər. Mirzə Cəlil, Sabir müstəmləkə dövrünün millimənəvi ağrılarını böyük vətəndaşlıq yanğısı ilə bəyan edirdilər. C.Cabbarlı sovet cəmiyyətinin real tiplərini elə yaradırdı ki, hər bir əsəri yüz minlərlə tamaşaçını düşünməyə, yaşamağa, mübarizə aparmağa sövq edirdi. Bunları xatırlatmaqda məqsədim bir çox tədbirlərdə, ədəbi yığıncaqlarda dediyim bir məsələni qabartmaqdır. Bu gün bədii söz urvatdan düşüb. Tək bizdə yox, sanki bütün dünyada. Namuslu söz susanda toplar, raketlər işə düşür, sözün vətəndaşlıq mövqeyi olmayanda, sözün kəsəri,

cəsarəti çatmayanda nadanlar, kəmfürsətlər meydan sulayır.

“Ulduz” jurnalının son nömrəsini oxuduqca düşündüklərim mətləblərə toxunan söz sorağında oldum. Nə deyim? Yığcam həcm hüdudlarında ədəbi gedişatın müxtəlif yönlerini əks etdirən yazıların verilməsi gənc oxucular kimi mənim üçün də maraqlı oldu. Yeri gəlmişkən, dərgidə bu gün gənc nəslə düşündürən sosial, psixoloji, dini-əxlaqi, estetik problemlərin çözülməsi, özü də ciddi müəlliflərin iştirakı ilə, çox vacibdir. Bunu müxtəlif formatlarda və janrlarda etmək və dərginin internet saytında yerləşdirmək olar. Jurnalın bu sayında poeziya, nəsr, tərcümə, tənqid və ədəbiyyatşünaslıq janrlarında yazılar verilib. Bunlardan bəziləri Nəsiminin yubiley tədbirləri ilə bağlıdır və böyük klassikimizin təbliği baxımından bir də ona görə razılıq doğurur ki, nəsimişünaslığın tarixinə elmi-publisist nəzər yetirilir, özü də ustad yazığımız Mustafa Çəmənlinin qələmi ilə. “Zərrə mənəm, günəş mənəm” adlı albom-kitaba “Tərtibçidən” başlıqlı yazı ilə lakonik bir şəkildə oxuculara Nəsiminin tədqiqi tarixi, ədəbi-bədii obrazı haqqında dolğun məlumat

verilir. Nəsiminin poetik obrazının təcəssümü olan R.Rzanın "Son gecə" poemasının və İslam Sadıqın "Nəsiminin bayatı nəfəsli şeirləri" məqaləsinin bu sayda verilməsi Nəsimi haqqında təsəvvürləri genişləndirir.

R.Rzanın "Son gecə" poeması Nəsiminin bədii obrazını yaratmaq baxımından ilk sanballı əsərlərdən olduğu kimi öz həmişəşəyarlığını saxlayır. Nəsiminin ölümsüzlüyü öz poetik yozumunu tarixi gerçəkliyin əsrlər sonrakı milli dərki ilə qovşaqla tapır. Poetik düşüncələr axarı, anımlar silsiləsi öz tarixi yaddaşı ilə qürur duyan müəllif mövqeyini əyaniləşdirir. Öz məğrur qəhrəmanının ömür və əqidə yolu poetik təhkiyəyə hopdurulmuş nağıl, bayatı intonasiyası ilə həmahəngdir.

Çırpınır, çırpınır
Vəcdə gəlmiş xəyalı.
İki qara gözün gileyli baxışı
Sevincin, kədər qurama naxışı
Dodaqları titrəyir
acı təbəssümlə.
Süzülür zindanın döşəməsinə
Xatirələr diyarından
bir neçə sətir
bir neçə cümlə.

Akademik Həmid Araslının, professor Qəzənfər Paşayevin, həmçinin "Ulduz"un bu sayında İ.Sadıqın məqalələri bir daha təsdiq edir ki, ədəbi fikir tarixini poetik sistemin tarixi təkamülü istiqamətində tədqiqi sosioloji boşboğazlıqdan uzaqlaşmağın ən düzgün yoludur. Tək Nəsimini yox, bütün klassiklərin tədqiqində uzun illər hakim olan stereotiplərdən uzaqlaşmağın yeganə yolu tarixi poetika səpkisində aparılan araşdırmalardan keçir.

Dərginin bu sayında müxtəlif nəsiləri təmsil edən qələm əhlinin şeirləri dərc olunmuşdur. Turan Uğur, Vüqar Rahi, Əli Şirin Şükürlü, Mina Rəşid, Əlizadə Nuri, Nəcibə İlkin, Kamandar Eyvazlı və Gülay Tahirlinin əruz, heca və sərbəst vəzndə şeirləri verilmişdir. Bu müəlliflərin çoxu dərddən yazır. Tanrı ilə ünsiyyətə girir, dünya, ömür, həyat haqqında poetik mühakimələr yürüdürlər. Ancaq bu dərddin, bu ağrıların kökü hardadır? Əsrlərin poetik yaddaşından gələn ənənəyə qayıdış məqamı ilə öz müasirlərinin sosial-psixoloji durumu üst-üstə düşür. Bunlarla yanaşı, bu müəlliflərin poetik təcrübəsi, sözlə işləmək, sözün yeni bədii qatlarını üzə çıxartmaq cəhdləri həm uğurlu olur, həm də poetik

BU SAYIMIZDA

3 Səyyad AİAN
Bir döstə çıxmaq kimi...

7 Xuraman HÜSEYNZİDƏ
özünfə söhbəti və yazısı

11 qısa fikirlər xəzinəsi

17 Turan UĞUR
Bir səli və

19 Etbər MURADXİNLİ
Üç süqut, bir güllə

22 Vüqar RAHI
qəzal de ki...

25 Günay Səma ŞİRVAN
Nəsrində portret yaratma üsulları

28 Rəsul RZA
Son gecə

35 Samira MƏMMƏDƏLİ
Azərbaycan mühacirəti – faciə və ümid bucağında

39 Əli Şirin ŞÜKÜRLÜ
Ədəbi supermatizmə aid nümunələr

41 Əsəd CAHANGİR
Gənclər söz istəyir

44 Dilek YÜKSEL
Pompeyi sevərkən

47 Zəkə VİLAVƏTOĞLU
Külqabı

55 Mina RƏŞİD
böyükdən uşağa

58 yeni nəşrlər

64 Əlizadə NURİ
şeir vəxti

66 İslam SADIQ
Nəsiminin bayatı nəfəsli şeirləri

69 Nəcibə İLKİN
Burax allarımlı...

71 Qaşəm NƏCƏFZADƏ
Bənzəli eli

73 Kamandar EYVAZLI
Bənzəli eli

82 Gülay TAHİRLİ
dargıda kitab

ULDUZ

Təsisçilər:
Azərbaycan Xalqlar Birliyi və "Ulduz" jurnalının kollektivi

Baş redaktor:
Qulu Ağasov

Rəhbərlikə həyalı:
Tərəza Vətət
(Baş redaktor mənasında)
Nəzi Səmi
Əliqə Mürəbbəti
Xəyal Rza
Səbuq Əhməd

Xəbərlər:
Kürəyiyə Səbuq
Əhməd Yarıdağı
Nurəna Nur
Azər Əhməd
Əhməd Vəqərlə
Əhməd Cəlalə
Qiyas İsmət
Rəfiqə Həsənli
Nəziqə

Fərdi Həsənlər:
Məhəbbət Həsən
Əhməd Əhməd
Kərim
Səyidə Əhməd
(Türkiyə)
Xəyal Qeytəli
(İtaliya)
Bəhəşən Cəlil
(Səngərdən)

Sənədli Məqalələrdə:
(Özbəkistan)
Nəziqə Səbuq
(Mərkəz)
Günay Səma Şirvan
(Nəsimi)

Rəhbərlik redaktor:
Əhməd Əhməd

Ünvan: AZ1000, Bələk Xəyalı küçəsi, 25
İlan, dərgiçilik mərkəzi
dərki@ulduz.az
www.az.az

Telefon: 010 72 43

Cəpə ünvanları: 24.12.2019
"Ulduz" jurnal redaksiyasında
yığılıb səhifələndirilib.

"Ulduz" Nəşriyyatı - Poligrafiya
MİK-də çap olunub.
Səhifə №156, Tiraj: 300
Qiyas: 2 mm

1907-ci ildən çıxır
Səhifələnmə № 238
Nəsiminin ədəbiyyatı
Sənədli Ağasov

yaddaşa yeni bir şey əlavə etmir. Əlizadə Nurinin “Bu çaydan kədərdir axan” şeiri yığcam olduğu kimi, ənənəvi bir mövzuya yeni ovqat aşılayır.

...Milyon olduq, bir olmadıq
Boş yerə saya gəlmişik.
...Bu çaydan kədərdir axan –
Deyirdin suya gəlmişik?!

Bu şeiri sevdirən, oxudan onun daxili bütövlüyüdür. Obrazların bir-birini tamamlayan bədii-psixoloji məntiqidir.

Poeziya elədir ki, bədii istedadın ölçüləri dərhal hiss olunur. Səriştəli oxucunu nəzm vər-dişi, mühakimələr axını ilə aldatmaq çətindir. Nəcibə İlkin və Kamandar Eyvazlı qələm təc-rübəsi olan müəlliflərdir. Onların şeirlərində poetik ənənə yaddaşı üstündür, həm vəzndə, həm qafiyə və obrazlarda. Nəcibə İlkinin aşa-ğdakı misraları ənənəvi mövzuya yeni poetik yozum vermək baxımından yadda qalır.

...Dərdimin yorğanı qalın,
Çək üstümə, üşüyürəm.
Arzularım ayaqyalın,
Daşımaqdan tövşüyürəm.
...Üzümə tutub gedirəm
Düzüb qoşduğum yalanı.

Nəcibə İlkin yorğan, yumaq, yamaq sözlə-rinə poetik məzmun aşılayır, özü də çox uğurlu. Bu obrazlara təsadüf etməmişəm.

...Dünyaya gələndən dərd yumağıyam,
Neynirdi yaradıb məni Yaradan?!

...Bir yorğun yolçuyam, xurcunumsa boş,
Əlimdə balaca söz çomağım var.
Mənim kirpiyimdə tale yüklü daş,
Mənim can çuxamda dərd yamağım var.

Lakin “Bir körpə ağlayırdı”, “Burax əllərimi” şeirlərində belə yeni poetik deyimlərə rast gəlmirik.

Kamandar Eyvazlının “Körpünün üstü” şeiri ilkinliyə, doğma yurda poetik qayıdıdır. Tanış mövzudur, həcmcə böyük bir şeirin ma-hiyyəti aşağıdakı dörd misrada ifadə olunub.

...Əl-ayaq kəsilir elə bil qəsdən,
Adamlar arası sevgi pozulur.
Get-gəllər azalıb körpünün üstdən,
İnsanlar çoxalır, insan azalır!

Vüqar Rahi və Turan Uğur öz şeirlərində həm vəzn, həm də poetik yozum baxımından axtarış aparırlar. Əhməd Cavada gənc şairin sevgisi təqdirəlayiqdir. İstiqlal carçısı olmuş şairə həsr edilmiş şeir Əhməd Cavad haqqında yeni poetik informasiya yükünə malik deyil.

Mina Rəşidin uşaqlar üçün silsilə şeir-lərində uşaq psixologiyasını duymaq, müşahi-dələrə poetik məna vermək, özü də obrazlarla şeirin qəhrəmanı, onun yaş həddi arasında təbii bədii körpü yaratmaq baxımından uğurlu nümunələr vardır.

...Aytən səmaya baxır,
Ay görünür gözünə.
Deyir, Ay bizdən küsüb,
Çıxmayıb göy üzünə.

“Qışdan küsmüşəm” və “Nənəm bəhməz bişirib” şeirlərinin balaca qəhrəmanının müha-kimələri də bizi inandırır, ancaq “Ailə albomu” şeirində aşağıdakı “yekun” qeyri-təbii səslənir:

Doğum günüm gəlirmiş –
Anam dedi, üzülmə.
Albomdan çıxıb hər kəs
Sabah gələcək bizə.

Gülay Tahirlinin “Bir dünyalıq adam” başlıqlı şeirləri poeziya aləminə yeni bir istedadın gəlişindən xəbər verir. Bu xanım poetik təfəkkür sahibidir. Mövzuları bizə tanışdır: Vətən, dünyanın, həyatın mənası, tənhalıq, sevgi və s. Bu ənənəvi mövzularda yeni poetik tapıntı səviyyəsində söz demək Gülay Tahirlinin ciddi uğurudur. Dünyanı, gerçəkliyi dərk etməyin əsasında fərdi poetik təfəkkür, poetik qavrayış hakimdirsə, ənənəvi mövzularda belə yeni söz eşidəcəyik. Müəllifin duyum və düşüncə tərzini onun şeirlərindəki obrazlara yenidən qayıtmağa vadar edir.

...Dərdlərin istirahət günü olmur,
Dərd elə dərddir!

...Bəzən Allah adam yox,
Adam cildində dərd yaradır.

...Adam tabutda deyil,
Tabut adamda basdırılıb.

...Bir tərəzi verin mənə,
Ürəyimdən asıb dünyanı çəkəcəyəm!

Bu misraların sayını artırmaq da olar. Əlbəttə, bütün şeirlərində poetik yük eyni çəkiddə deyil. Onun ifadəsi ilə desək, xeyirxah tənqidçi tərəzində onun yaradıcılığını dəyərləndirmək poeziyamızda gedən yeniləşməni öyrənmək mənasında da əhəmiyyətlidir.

Bu sayda nəsr janrını Zəka Vilayətoğlu, Etibar Muradxanlı və Qəşəm Nəcəfzadə öz hekayələri ilə təmsil edirlər. Poeziyada mövzu, müasirlik məsələləri ilə bağlı kəsirlər nəsr nümunələrində də hiss olunur. Qəşəm Nəcəfzadə və Zəki Vilayətoğlunun hekayələrində xarakter yaratmaq, əhvalatların süjet düzümü,

dil baxımından yazıçılıq təcrübəsi özünü təsdiq edir. Qəşəm gənclik illərinin sevgi əhvalatına, onun baş verdiyi məkanın əcaib-qəraibliyinə bizi inandıra bilir. İki tələbə gəncin psixologiyasını, bir-birinə münasibətindəki səmimiyyətini çatdırıa bilir. Lakin sonluq onun şairliyindən gələn və hekayənin bədii tutumuna heç nə əlavə etməyən bir detalla bitir.

“Külqabı” hekayəsi yaxın tarixi keçmişimizin tipik hadisələrindən birinə həsr olunub. Sonluğun – külqabı əhvalatının inandırıcı olmamasına baxmayaraq, müəllif yaxın tarixin dramatik bir əhvalatı fonunda erməni xislətinin mahiyyətini açmağa nail olur. Erməninin Rusiyada keçirdiyi günlərinə elə məqamlar artırmaq olardı ki, bu hekayədəki məqsədi rus da, erməni də qəbul edə bilərdi. Çünki bünun üçün hekayədə bədii-psixoloji zəmin var, xüsusən öz ermənisini öldürən, atasını qoyub qaçan birisinin Bakı həyatı uğurlu həll olunub. Lakin Rusiyada Şaqenin ölümünə gətirən həyat tərzinin təsvirində tələsiklik hiss olunur.

Jurnalın bu sayında Əsəd Cahangirin məqaləsi gənclərin yaradıcılığına qayğı, diqqət, həm də bütün janrları əhatə etmək mənasında təqdir olunmalıdır. Ədəbiyyatşünaslıq bölməsində verilən məqalələr ədəbiyyatımızın az öyrənilmiş problemlərinə həsr olunub, məqalələrin müəlliflərinin tədqiqatçılıq səriştələri razılıq doğurur. Stanislav Lets və Dilek Yüksəlden edilən tərcümələr professional qələm əhlinin məhsuludur və maarifləndirici səciyyə daşıyır.

Ümumən jurnalın bu sayı uğurludur. İstərdik ki, gənc ədəbi qüvvələrin yaradıcılıq problemləri müxtəlif formatlarda daha geniş müzakirəyə cəlb edilsin.

